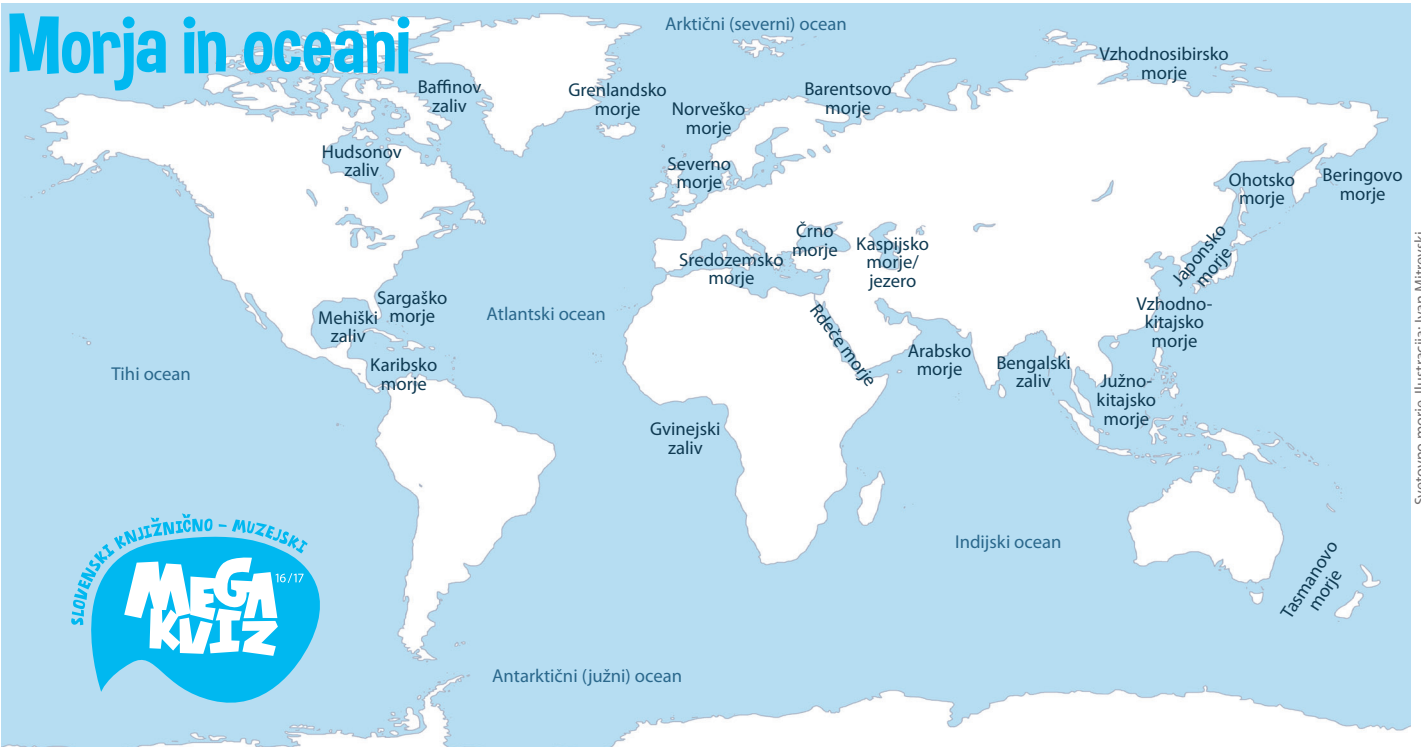

Morja in oceani

Svetovno morje. Ilustracija: Ivan Mitrevski.

1. Pet velikih

Morska voda pokriva približno 71 % površine Zemlje in vsebuje več kot 97 % razpoložljive vode na planetu. Vso vodo oceanov bi tako spravili v kocko s stranicami, dolgimi 1111 kilometrov. Svetovno morje delimo na pet oceanov: Tih, Atlantski, Indijski, Južni ali Antarktični ter Severni ali Arktični ocean. Največji med njimi je Tih ocean ali

8	1	4	4
---	---	---	---

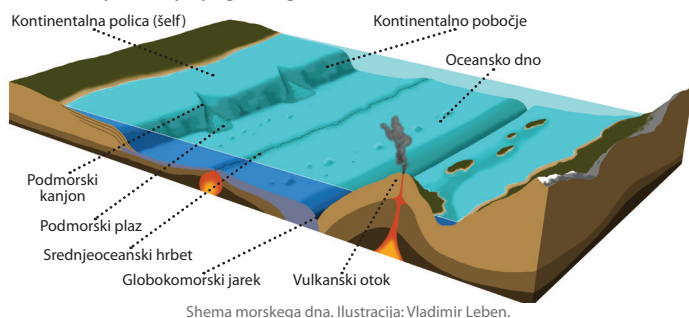
, ki obsega skoraj tretjino svetovnega morja (30 %). Manjša območja oceanov so morja, zalivi, ožine. Meje med oceani so določili v Mednarodni hidrogrfski organizaciji.

2. Svet pod morsko gladino

Morsko dno ni ravno. Ob obalah je najprej plitvo in se počasi spušča. To je kontinentalna polica ali šelf. V globini približno 200 metrov se nenadoma prevesi v razmeroma strmo kontinentalno pobočje. Tu na nekaterih mestih nastajajo podmorski plazovi. Zatem preide v oceansko dno, ki ga imenujemo tudi abisalna ravnina. Povprečna globina oceanov znaša 3790 metrov. Nad dnem se dvigajo podmorski vulkani in veliko podmorsko gorovje, imenovano srednjeoceanski hrbet. V morsko dno se zajedajo globokomorski jarki. Najgloblji je

1	9	4	1	6	4
---	---	---	---	---	---

 jarek, ki je 2147 metrov globlji kot je visoka najvišja gora na svetu – Mont Everest. Kolikšna je torej njegova globina?

Shema morskega dna. Ilustracija: Vladimir Leben.

3. Zgodovina Zemlje se piše na morskem dnu

Veter, reke in ledeniki že milijone let v oceane prinašajo netopne delce kamnin s kopnega, ki se potem kopičijo na morskem dnu. Tu končajo tudi ostanki odmrlih morskih organizmov, delci, ki jih izbruhajo podmorski vulkani ali v morje padejo iz vesolja. Na dnu se kopičijo tudi minerali, ki se izločijo iz morske vode. Zaradi pritiska vode se ta v sedimentih iztiska, trdni delci se postopoma sprimejo v sedimentno kamnino. Sedimentne kamnine pričajo o razmerah v času njihovega nastanka, v njih pa so ujeti tudi

7	4	5	4
---	---	---	---

, ki pričajo o preteklih organizmih, njihovem razvoju in spremembah okolja.

Najstarejši fosilni ostanki morskih konjičkov na svetu so bili najdeni v Sloveniji v bližini Kamnika.

Fotografija: Jure Zlobnar.

4. Najvišja flišna stena na Jadranu

Fliš je sedimentna kamnina, ki nastaja ob sproženju podvodnih plazov na strmih podmorskih pobočjih. Ob tem se najprej usedejo večji in težji delci, nato srednji in nazadnje najbolj drobni delci, ki se kasneje spremenijo v kamnino. Flišna stena, ki jo imenujemo tudi

5	4
---	---

, se pri nas nahaja med Strunjanom in Piranom, dosega do 80 m višine in je najvišja takšna stena na Jadranu. Sestavljajo jo plasti različnih sedimentnih kamnin z različno velikimi delci.

Strunjanska flišna stena je s pripadajočim 200-metrskim pasom obalnega morja razglašena za naravni rezervat.

Fotografija: Ciril Milnar-Cic.

5. Od gladine do morskih globin

Najugodnejše razmere za življenje so v plitvih priobalnih morjih. Tu reke s kopnega prinašajo hranila, svetlobe pa je dovolj, da alge in nekateri drugi drobni morski organizmi (rastlinski plankton) opravljajo fotosintezo in se bogato namnožijo. Z njimi se hranijo drugi organizmi, zato je raznolikost življenja tu največja. Z globino je

	11		10	5	7		
--	----	--	----	---	---	--	--

 vse manj, pritisk narašča in voda je vse hladnejša. Rastlinski plankton tu ne more živeti. Vsa živa bitja so odvisna le od tega, kar zvrha pade proti dnu. Zato tu živi manj organizmov, ki so na takšne razmere prilagojeni.

Nekatere globokomorske ribe imajo svetilne organe, s katerimi privabljajo plen. Ilustracija: August Brauer. Vir: Wikimedia Commons.

6. Podmorska raziskovanja

Morske globine so zelo slabo raziskane. Presenetljivo je, da imamo boljše načrte površine Marsa kot morskega dna. Slabo poznamo tudi prebivalce morskih globin. Ker človek v takšnih globinah ne more preživeti, jih odkrivajo s posebnimi plovili brez

8	7		1	2		
---	---	--	---	---	--	--

. Tako so v globini več kot 8000 metrov raziskovalci nedavno odkrili nenavadno ribo brez barvila s krilatimi plavutmi, ki kot duh plava v popolni temi morskih globin. Pripada vrsti, ki je doslej nismo poznali in velja za najgloblje živečo ribo.

Leta 1960 so z globokomorskim plovilom (batiskafo) Trieste dosegli največjo globino potopa s človeško posadko. V Marianskem jarku sta dva člana posadke prva na svetu opazovala podmorski svet v globlini 10.900 metrov.

Njun rekord so presegli šele 52 let kasneje. Vir: Wikimedia Commons.

7. Naše morje

Naše morje je del Tržaškega zaliva, skrajnega severnega dela Jadranskega morja, ki je le globok zaliv

	9		2	7							3	1
--	---	--	---	---	--	--	--	--	--	--	---	---

 morja. Le-to je v resnici le ogromen zaliv Atlantskega oceana. Ta je le del svetovnega morja. Tako je vse povezano. Približno dve tretjini Tržaškega zaliva pripadata Italiji, večji del preostale tretjine pa Sloveniji, čeprav meja s Hrvaško na morju še ni uradno določena. Slovenska obala meri dobrih 46 km.

Zemljevid slovenske obale. Ilustracija: Ivan Mitrevski.

8. Podmorski travniki

Ob obali slovenskega morja se z algami bogato obraslo kamnito dno po nekaj deset metrih spusti prek strme, 5 do 10 metrov visoke kamnite stopnice. Ob vznožju se dno nadaljuje v mehko, muljasto-peščeno dno. Tu alge težko rastejo, z nadomestnimi

	7	9		6	4	6	1		4
--	---	---	--	---	---	---	---	--	---

 pa se vanj vraščajo morske trave. Med Strunjanskim zalivom in Fieso raste prava morska trava, pred Žusterno pa so ohranjeni manjši otočki livad pozejdonovke. To je najbolj severno večje rastišče te morske trave v Sredozemlju. Livade morskih trav dajejo zavetje številnim živalim.

Podvodni posnetek livade pozejdonovke. Fotografija: Tomi Trilar.

Viri:

- Richter, M., 2005. *Naše morje. Okolje in živi svet Tržaškega zaliva*. SIJart.
- Tome, S., 2016 (ur.). *Naše malo veliko morje*. Prirodoslovni muzej Slovenije.
- Turk, T. & Richter, M., 2007. *Pod gladino Mediterana*. Modrijan.
- Žalohar, J.; Hitij, T.; Križnar, M., 2006. *Preteklost, odtisnjena v kamnu: izjemno najdišče fosilov v tunjiškem gričevju*. Prirodoslovni muzej Slovenije.
- Ocean. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Ocean>. Pridobljeno s spletne strani 4. 9. 2016.
- Oceansko območje. https://sl.wikipedia.org/wiki/Oceansko_obmo%C4%BDje. Pridobljeno s spletne strani 4. 9. 2016.
- Naravni rezervat Strunjan. https://sl.wikipedia.org/wiki/Naravni_rezervat_Strunjan. Pridobljeno s spletne strani 4. 9. 2016.
- Življenje v oceanih. https://sl.wikipedia.org/wiki/%C5%BDivljenje_v_oceanih. Pridobljeno s spletne strani 4. 9. 2016.

KONČNO GESLO:

8	7	2	11	7	2	6	4
10	9	4	3	5	1	11	

Najgloblja točka slovenskega morja, ki leži pred Piranom, 38 metrov pod gladino. Označena je z betonsko piramido z napisom in na glavo obrnjenim slovenskim grbom.

Ime in priimek

Ime OŠ

Naslov OŠ ali domači naslov

Rešitev oddaj v svoji knjižnici ali jo pošlji na naslov:
MKL, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo,
Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
»Za MEGA kviz«